

ŘIDIČ SE PTÁ - DOPRAVNÍ PSYCHOLOG ODPOVÍDÁ

Pro koho je dopravně psychologické vyšetření povinné?

Od poloviny šedesátých let minulého století se v naší republice, podobně jako v motoristicky vyspělých státech Evropy, provádějí dopravně psychologická vyšetření. Poprvé začali s dopravní psychologií armádní psychologové. Koncem šedesátých let se postupně zahájilo dopravně psychologické vyšetřování, na podkladě směrnice vydané stranou a vládou, ve státních dopravních podnicích především v ČSAD. Každý podnik měl odborně vybavené dopravně psychologické středisko k posuzování psychické způsobilosti profesionálních řidičů. Nadřízeným metodickým pracovištěm dopravních psychologů v ČR bylo oddělení psychologie **Ústavu silniční a městské dopravy v Praze**.

S budováním kapitalismu v Čechách nastaly zásadní změny. Skoro vše se privatizovalo.

Po roce 1995 již nebylo celostátně požadováno dopravně psychologické vyšetření, ale některé osvědčené dopravní firmy vytvořené z bývalých podniků ČSAD, hasičský záchranný sbor a rychlá záchranná zdravotní služba aj., posudky dopravních psychologů ještě vyžadovaly.

Od roku 2005 jsou dopravně psychologická vyšetření ve smyslu příslušného zákona povinná pro řidiče autobusů a nákladních aut nad 7,5 t - jde o skupiny řidičského oprávnění C, C+E, C1+E, D, D+E, D1 a D1 + E.

Dopravně psychologické vyšetření provádí nyní pouze akreditovaný dopravní psycholog nikoliv psycholog klinický, školní, dětský, forenzní aj. Vyšetření musí řidič absolvovat na začátku profesní kariéry, v 50 letech a pak každých pět let.

Dopravně psychologické poradenství, které zahrnuje i psychodiagnostiku a psychorehabilitaci, může i nadále provádět zkušený dopravní psycholog s dlouholetou praxí v oboru i bez akreditace.

Od srpna 2011 musí řidiči žádající o vrácení řidičského oprávnění (vybodování) absolvovat dopravně psychologické vyšetření pouze u dopravních psychologů, kteří vydají zprávu – posudek - pro odbor dopravy případně pro lékaře či psychiatra. Zpráva má odpovědět na otázky: *„Jaké byly psychické důvody řidičova selhání? Existují u řidiče tendence k recidivě? Je řidič schopen nápravy? + doporučené způsoby nápravy s psychorehabilitací.*

Od srpna 2012 mohou profesionální řidiče a žadatele o vrácení ŘO diagnostikovat jenom **akreditovaní** dopravní psychologové. **Dopravní psychologové bez akreditace mohou vyšetřovat na žádost lékaře řidiče sk. B, řidiče a učitele autoškol i komisaře.**

Dopravně psychologické vyšetření se vztahuje i na řidiče městské hromadné dopravy, hasiče – strojníky, řidiče rychlé záchranné služby, policejních aut, velkých stavebních strojů.

Od července 2013 vstoupil v účinnost zákon 101 - § 87/7 – **náklady na vyšetření hradí u profesionálních řidičů zaměstnavatel.** Podle § 87/3 podléhají nyní dopravně psychologickému vyšetření nejen vybodování řidiči, ale i řidiči, kteří se dopustili zvláště závažného přestupku, byli soudně trestáni a správní orgán jim odebral ŘO nejméně na šest měsíců – například za nesprávné předjíždění, podstatně překročenou povolenou rychlost či za požití drog, alkoholu nebo za alkohol zbytkový.

Od března 2016 byl opět novelizován zákon od dopravně psychologickém vyšetření a nová vyhláška se mj. zabývá rozsahem, obsahem a způsobem provádění dopravně psychologického vyšetření.

Na rozdíl od minulosti, kdy dopravní psycholog předával výsledek vyšetření s doporučením o stupni psychické způsobilosti lékaři, který s konečnou platností rozhodl o způsobilosti řidiče k řízení motorového vozidla, musí nyní **naopak lékař podávat psychologovi zprávu o zdravotní způsobilosti řidiče, která nesmí být starší 30 dnů a psycholog vydává verdikt o psychické způsobilosti řidiče k řízení motorových vozidel.**

Řídím dvacet let a vím, že nejsem blázen, tak proč mám chodit ke „cvokaři“?

Někteří řidiči si dosud pletou dopravního psychologa s psychiatrem (cvokařem) a psychologické vyšetření s psychotesty. Stručně řečeno psychiatr je lékař, který léčí duševně choré pacienty a spolupracuje s klinickým psychologem, který mu může pomáhat v psychodiagnostice a v psychoterapii.

Odbornou specializaci pro vyšetřování řidičů mají pouze dopravní psychologové s příslušnou vysokoškolskou kvalifikací, dostatečnou praxí v oboru a od srpna 2012 s akreditací udělenou Ministerstvem dopravy.

Dopravní psycholog se zabývá pouze diagnostikou úrovně **dopravně psychické způsobilosti** řidiče. Má-li však u řidiče podezření na psychickou poruchu či onemocnění - neurózu, psychopatii, psychózu, depresi, alkoholovou a drogovou závislost aj., spolupracuje s klinickým psychologem anebo doporučí řidiče na **psychiatrické či adiktologické** vyšetření.

K čemu je dobré dopravně psychologické vyšetření, pokud mám potvrzení lékaře o zdravotní způsobilosti?

Zdravotní způsobilost je důležitá, ovšem nyní podle znění zákona z roku 2016, není rozhodující. Dnes je určovaná dopravně psychická způsobilost řidiče v součinnosti se zdravotní způsobilostí, pouze na základě výsledku dopravně psychologického vyšetření. Dopravní psycholog, ačkoliv uznal řidiče způsobilým, může vydat posudek až na podkladě zdravotní způsobilosti uznané lékařem. **Od roku 2016 nemůže profesionální řidič nebo žadatel o vrácení řidičského oprávnění, usednout za volant bez rozhodnutí dopravního psychologa,** zatímco v minulosti toto rozhodnutí bylo záležitostí lékaře, který nemusel psychologické doporučení respektovat, anebo se lékař výjimečně rozhodl vydat zdravotní způsobilost bez výsledku dopravně psychologického vyšetření.

Psychika je klíčová při výkonu řidičské pozice u mužů i žen. Dopravní psycholog prověřuje míru shody mezi psychickými nároky, kteří vyžaduje řízení určitého druhu dopravního prostředku i druhu dopravy a skutečnou psychickou a psychosomatickou kapacitou člověka pro řízení. Nedílnou součástí posuzování psychické způsobilosti jsou **hodnocení zahrnující kvalifikaci, praxi, zkušenosti, zdravotní a tělesnou způsobilost i mravní profil řidiče.**

Lékař prověřuje zdravotní a tělesnou způsobilost s kontrolou smyslových funkcí, například rozpoznání barev, kvalitu zraku a sluchu apod. Kontraindikací k řízení jsou třeba epilepsie, schizofrenie, toxikomanie, poruchy osobnosti a chování, následky vážného úrazu, atd.

Dopravně psychickou způsobilost k řízení, jejíž součástí je zdravotní způsobilost, určí, podle zákona z března 2016, dopravní psycholog a vydá unifikovaný tzv. posudek - administrativní úřední informaci - podle vzoru uvedeného v příslušné vyhlášce MD.

Podrobnější Zprávu o výsledku vyšetření může přesto psycholog lékaři podat, aby byla založena do zdravotní dokumentace řidiče, a také může psycholog zpracovat odborný posudek pro vedení nebo personální oddělení dopravní firmy.

Jak to všechno u dopravního psychologa udělat?

Nejdříve si sjednejte termín vyšetření u dopravního psychologa. Dopravní psycholog vás seznámí s průběhem vyšetření a po ukončení si opět pohovoříte. Na podkladě výsledků vystaví potom psycholog tzv. **posudek** – úřední informaci - pro vaši potřebu a pro odbor dopravy. Může zpracovat i stručnou **Zprávu o výsledku dopravně psychologické způsobilosti** určenou vám, lékaři a zaměstnavateli - vedení dopravní firmy. Vhodné je ponechat si kopii tzv. posudku či zprávy o dopravně psychické způsobilosti.

Dopravně psychologická zpráva určená pro řidiče, lékaře, firmu atd., má obsahovat stručný popis dopravního charakteru řidiče a předpokládané dopravní chování. Má poukázat na kladné i záporné stránky osobnosti řidiče, zejména specifické vlastnosti a schopnosti pro řízení včetně stresové odolnosti pro různé psychicky zátěžové druhy doprav například MKD, autobus, cisterna atd. Dopravně psychická způsobilost se zpravidla značí stupni 1 – 5.

V souladu se zákonem z března 2016 - § 87 vydá psycholog řidiči tzv. posudek – administrativně úřední doklad - který obsahuje souhrnné identifikační údaje o psychologovi a posuzované osobě.

Posudek, který má jednotnou formu, informuje také o účelu vyšetření a o stupni dopravně psychické způsobilosti řidiče – **kódem: 1= psychicky způsobilý, 2=psychicky způsobilý s podmínkou – s omezením, 3=psychicky nezpůsobilý.**

Nesouhlasí-li posuzovaná osoba – řidič - se závěry posudku o výsledku dopravně psychologického vyšetření, může do 10 pracovních dnů ode dne jeho vydání, podat návrh na **přezkoumání** ministerstvu dopravy. Náklady na přezkoumání posudku hradí posuzovaná osoba.

Dopravně psychická způsobilost se vyjadřuje stupněm, který je:

1 = **Nadprůměrný** – mezi psychickou kapacitou řidiče a požadavky profese existuje relativně úplný soulad. Předpokládaná pracovní úspěšnost je u vysoce exponovaných doprav i v zátěžových podmínkách a situacích.

2 = **Lehce nadprůměrný** – psychická kapacita je přiměřená požadavkům profese. Ve zkuškovém profilu převažují nadprůměrné výsledky. Předpokládá se úspěšnost u všech náročných doprav i v zátěžových podmínkách a situacích.

3 = **Průměrný** – psychická kapacita zůstává s určitými výhradami přiměřená požadavkům profese. Předpokládaná úspěšnost je u běžných druhů doprav. Nevylučují se problémy ve výjimečně zátěžových podmínkách a situacích. Kompenzace je převážně zaručena.

4 = **Podprůměrný** – psychická kapacita není přiměřená požadavkům profese. Očekáváme problémové dopravní chování, podstatně sníženou pracovní úspěšnost, ale určitá kompenzace ještě možná. I v nepřilíh intenzivní psychické zátěži se nevylučuje selhání!

5 = **Nežádoucí** – psychická kapacita je ve výrazném rozporu s nároky profese. Řidič není takřka schopen nedostatky kompenzovat. Předpokládají se opakovaná selhání i v nenáročných dopravních podmínkách a situacích.

Příklad posudku:

Zpráva pro lékaře

VÝSLEDEK DOPRAVNĚ PSYCHOLOGICKÉHO VYŠETŘENÍ

Psychologické středisko ČSAD založeno 1975

Metodika: **PROFI – DP – A 06**

DŮVĚRNÉ!

Ev.č.

Řidič:

nar.:

Sk:

Firma:

je dopravně psychicky : **způsobilý**

Dopravně psychická způsobilost k řízení je t.č. hodnocena známkou:

Text asi 10 řádkové charakteristiky řidiče .....

Vyšetřil :.....

Dne:

Kontrola:

Platnost výsledku omezuje datum kontroly, bodové hodnocení (5 b), zaviněná dopravní nehoda a změna duševního a tělesného zdraví! Posudek je i poradenstvím! Dopravní psycholog neodpovídá za selhání řidiče, pokud se nerespektovala daná doporučení anebo se řidič nedostavil na kontrolu. Právní odpovědnost nese řidič, zaměstnavatel i lékař ! – www.sumavnet.cz/cpp -

Co všechno mě u dopravního psychologa čeká?

Doporučuji nepodceňovat dopravně psychologické vyšetření, které se uskutečňuje podle norem a se standardizovanými psychodiagnostickými metodami, nikoliv tzv. psychotesty. Stejně standardizované metody jsou objektivní, validní i reliabilní a poskytují stejné výsledky u všech dopravních psychologů v ČR, v Evropě, USA, Japonsku aj.

Základní testová baterie by měla být u každého psychologa jednotná a obsahující standardizované metody včetně projektivních. Psycholog však může podle uvážení a zkušeností testovou baterii rozšířit o další fakultativní metody nebo baterii zkrátit.

Samotné vyšetření modeluje práci řidiče a skládá se:

1. z pozorování, pohovoru a referencí
2. z rozboru anamnestických dat o životní, řidičské a profesionální historii
3. z nasazení psychodiagnostických metod v souladu s psychosomatickou náročností řidičské pozice a druhem vykonávané dopravy. Jde o:

- psychodiagnostické výkonové metody k ověření řidičské inteligence, psychické výkonnosti a hlavních složek pozornosti, reagování, vizuální paměti, prostorové představivosti, paměti, psychomotoriky, stresové odolnosti, periferního vnímání...
- psychodiagnostické osobnostní metody k zjišťování specifických sklonů, vlastností a potřeb k výkonu řidičské činnosti – pozitivních: například – předvídavost, obezřetnost, emoční stabilita, adaptabilita, sebekontrola... negativních: například - nepřizpůsobivost, pohrdání autoritou, neodpovědnost, bezstarostnost, sklony k agresivnímu, riskantnímu a impulsivnímu chování...

Dotazníky používané při dopravně psychologickém vyšetření si řidič nemá možnost předem prohlédnout. Testy a dotazníky zábavného typu si je možné vyzkoušet na internetu, ovšem nejde o standardizovanou dopravní psychodiagnostiku.

Ověřit si lze i výkonové testy a dopravně psychologické znalosti uvedené rovněž na internetu nebo v knihách **Kompodium praktické dopravní psychologie a psychodiagnostiky, Psychologie pro řidiče a Psychologie v řidičské praxi - učebnici dopravní psychologie pro autoškoly**. Nikdy však nejde o tytéž metody aplikované při vyšetřování, třebaže mnohé mají podobný princip. V minulosti prováděli někteří nově akreditovaní dopravní psychologové s nedostatečnou praxí v oboru psychologické vyšetření v rozporu s odborným doporučením. Dnes by měl proto každý akreditovaný dopravní psycholog respektovat při vyšetření znění následující vyhlášky.

Vyhláška z března 2016 o rozsahu, obsahu a způsobu provádění dopravně psychologického vyšetření stanoví:

Dopravní psycholog má provádět rozbor anamnestických údajů o posuzované osobě, včetně údajů o řidičské praxi, rozhovor, vyšetření posuzované osoby standardizovanými psychodiagnostickými metodami, případně projektivními metodami a pozorováním.

Dopravně psychologické vyšetření se skládá z následujících částí:

a) úvodní rozhovor, při kterém posuzovaná osoba

1. je seznámena s podmínkami, průběhem a účelem dopravně psychologického vyšetření,
2. písemně potvrdí, že její tělesný a psychický stav umožňuje provedení dopravně psychologického vyšetření, a
3. sdělí údaje o případných předchozích provedených dopravně psychologických vyšetřeních,

b) vyšetření psychické výkonnosti z hlediska kvantity a kvality

1. intelektu,
2. pozornosti, zejména její koncentrace, distribuce a rozsahu,
3. senzomotorické reaktivity a koordinace, zejména pokud jde o rychlost a přesnost senzomotorických reakcí na sérii vizuálních, popřípadě akustických podnětů v časové tísní,
4. rozhodování, zejména pokud jde o rychlost a spolehlivost v časové zátěži,

5. paměti, zejména vizuální a dalších psychických funkcí v případě potřeby,

c) vyšetření osobnostních vlastností zahrnující zejména vyšetření

1. emocionální stability, lability a impulzivity,

2. přizpůsobivého chování,

3. tendence k riskování,

4. odolnosti vůči zátěži,

5. psychopatologické symptomatiky a dalších osobnostních vlastností v případě potřeby,

d) individuální rozhovor s posuzovanou osobou k získání anamnestických, popřípadě dalších údajů o posuzované osobě,

e) zhodnocení výsledků vyšetření podle písmen b) a c), anamnestických údajů a údajů získaných z rozhovoru a porovnání s objektivními daty,

f) seznámení posuzované osoby se závěrem dopravně psychologického vyšetření a vystavení písemného posudku o výsledku dopravně psychologického vyšetření.

Dopravně psychologické vyšetření se provádí za osobní účasti posuzované osoby na dopravně psychologickém pracovišti uvedeném v akreditaci určeném k provádění dopravně psychologického vyšetření.

Jak dlouho trvá dopravně psychologické vyšetření?

Čas vyšetření se odvíjí od počtu vyšetřovaných osob a počtu aplikovaných metod. Dopravně psychologické vyšetření profesionálních řidičů se z ekonomických důvodů většinou provádí ve skupinách od 4 do 8 až 10 osob. Doba vyšetření souvisí také se složitostí testovací baterie, která se obvykle liší podle druhu a náročnosti dopravy. Zkušený psycholog mávává baterii kratší a začínající psycholog zpravidla delší a časově náročnější.

Dopravně psychologické vyšetření trvá v průměru 2,5 – 3 hodiny a někdy i více hodin.

U začínajících dopravních psychologů může vyšetření trvat až pět hodin.

Individuální vyšetření, zejména pro osoby žádající vrácení řidičského oprávnění, se může doba vyšetření prodloužit i na šest hodin.

Za jak dlouho dostanu výsledek vyšetření?

Seriozní dopravní psycholog není schopen vyhotovit písemný odborný posudek – **závěrečnou zprávu pro lékaře** - na počkání. Zpracování, vyhodnocení a interpretace všech dat trvá pro jednoho vyšetřeného řidiče zhruba půl druhé až dvě hodiny + napsání závěrečné zprávy.

Psycholog totiž musí analyzovat a porovnávat kvantitu a kvalitu veškerých dat, například z rozhovoru, pozorování, z řidičské a životní historie včetně motivace řidiče k činnosti, s přihlédnutím k rozboru různých metod, ve kterých řidič podával různé výsledky. Zjednodušený stupeň - kód o dopravně psychické způsobilosti v tzv. **posudku** – administrativně úřední informaci – může dnes psycholog vystavit řidiči a odboru dopravy dříve než podrobnější odbornou zprávu.

Mohou se vyskytovat někteří „taky psychologové,“ kteří redukují člověka na čísla a vycházejí převážně z podkladů vytvořených počítačem a přístrojovou technikou. Podle číselných dat a často bez ohledu na životní a profesní souvislosti, řidičskou praxi a údaje z evidenční karty, vydají řidiči takřka hned posudek s výše citovaným kódem **1-2 -3**.

V takových případech se může stát, že některý řidič i s dlouholetou bezúhonnou praxí, jehož výsledky vyšetření jsou v rozporu s některými dopravně psychologickými normami, nemusí být uznán psychicky způsobilým.

Zpráva o výsledku vyšetření (odborný posudek) patří výhradně do rukou řidiče, který by ji měl dostat nejpozději do tří dnů od ukončení vyšetření, nedohodne-li se s dopravním psychologem jinak.

Kdo psychologické vyšetření provádí? Jaké jsou ceny?

Dopravně psychologické vyšetření zahajuje a řídí dopravní psycholog. Při skupinovém vyšetřování 8 - 10 osob mu často pomáhá odborná asistentka psychologie, která jediná může zadávat testy, seznamovat řidiče s instrukcí, kontrolovat vypisování, odpovídat na dotazy, zapisovat informace o pozorování řidičů a jejich reakcích apod.

Psychodiagnostické testy vyhodnocuje psycholog nebo asistentka a dnes i počítač. Interpretaci výsledků psychodiagnostických metod - nejde jenom o testy - však provádí výhradně dopravní psycholog. Začínající akreditovaní psychologové mají mít supervizi od zkušeného dopravního psychologa.

Ceny za vyšetření se dnes (2016)) obvykle pohybují od 1400 – 1600 Kč pro nenáročnou zejména technologickou přepravu a pro vysoce psychosomaticky náročnou dopravu například MKD, dálkové a zájezdové autobusy, cisternovou dopravu nebezpečných látek ADR apod. – 2200 – 2500 Kč.

Ceny pro žadatele o vrácení ŘO jsou zvýšené vzhledem k individuálnímu způsobu vyšetření a použití speciálních, zejména projektivních i přístrojových metod a činí v průměru 2100 - 2600 – 3100 korun, ale mohou překračovat i 3500 Kč podle náročnosti vyšetření a druhu prohřešku. Dopravně psychologická kontrola bývá lacinější a časově kratší.

Co potřebuji k psychologickému vyšetření?

Průkaz totožnosti, řidičský průkaz, tužku, brýle apod. Dále je nutný výpis z evidenční karty řidiče – přehled přestupků, nehod aj. včetně získaných bodů, který vydá dopravní odbor.

Nyní je rovněž nutné odevzdat psychologovi čerstvé potvrzení o zdravotní způsobilosti od praktického nebo závodního lékaře.

S požadavky dopravního psychologa, zpravidla uvedené ve **Vstupním dotazníku**, je třeba se předem seznámit a respektovat je.

Někteří psychologové si mohou vyžádat také výpis ze zdravotní dokumentace nebo z trestního rejstříku.

Co mohu udělat, abych vyšetření absolvoval dobře?

Základním požadavkem je být zdravý, odpočatý, řádně vyspalý, klidný a celkově vyrovnaný. Rozhodně není vhodné přijít na vyšetření unavený například po noční směně, pod vlivem zbytkového alkoholu, drog, doznívající nemoci nebo léků aj.

Žádoucí je vždy bedlivě naslouchat všem pokynům dopravního psychologa nebo jeho asistentky. Nebát se dávat dotazy nebo žádat podrobnější vysvětlení v průběhu vyšetření a zejména před zahájením psychodiagnostických zkoušek.

Obavy z vyšetření anebo přípravu na vyšetření pomocí doporučených zábavných dotazníků, hodte za hlavu a raději si důvěřujte. Z ničeho nemějte strach.

Zásada zní: „dobrý řidič = dobré výsledky“. Dopravně psychologické vyšetření je sestaveno tak, že modeluje činnost řidiče. Kdo v řidičské praxi prospívá, měl by prospívat i při dopravně psychologických zkouškách.

Platí pravidlo: „Jak se chová řidič v modelových situacích při vyšetření, tak se obvykle může chovat v řidičské praxi.“

Co když psycholog zjistí, že moje dopravně psychologická způsobilost neodpovídá požadavkům profese?

Povinností dopravního psychologa je vysvětlit řidiči příčiny neúspěchu, ukázat pro jaký druh dopravy je vhodný a dát doporučení k nápravě. Pokud uzná psycholog za vhodné upřesnit si výsledky nebo hlouběji poznat řidičovu osobnost, může vyšetření doplnit o jiné testy, případně i další přístrojové metody,

V případě, že dopravně psychologický profil řidiče má některé nedostatky a řidič je hodnocen 3 / 4 nebo 4, má psycholog právo uskutečnit kontrolní vyšetření dříve než stanoví zákon. Kontrola není dopravně psychologické vyšetření ve smyslu zákona!

Psycholog má odlišně metodicky přistupovat ke stávajícím řidičům s praxí nebo novým začínajícím řidičům bez praxe. Drtivá většina řidičů úspěšně absolvuje vyšetření pro různé druhy dopravy i těch nejnáročnějších. Mnozí se však na základě výsledků psychologického vyšetření musí spokojit se způsobilostí pro **středně náročnou či nenáročnou dopravu.**

Statistika posledních deseti let napovídá, že přes šedesát pět procent řidičů z povolání dosáhne hodnocení dopravně psychické způsobilosti klasifikačním stupněm pro danou dopravu od 1 – 3 a zhruba necelých dvacet procent dosáhne stupně 3 / 4 , přibližně deset procent klasifikaci 4 a jen asi pět procent stupeň 5.

Přijde se na to pokud by při vyšetření řidič zalhal či vynechal některé informace?

Zkušený dopravní psycholog dokáže odhalit případné chyby, nepřesnosti, nepravdy a sklony k podvádění u vyšetřovaných osob. Snahy některých řidičů obelstít psychologa jsou sice výjimečné, ale existují. Lidé, kteří se k podvodům uchylují, nemotivuje ani tak potřeba „udělat psychotesty,“, jako vlastní pokřivené sebehodnocení a nedůvěra ve vlastní schopnosti. Motivem k lhaní bývá i mylná domněnka, že výsledky vyšetření neodpovídají skutečnosti a mohou řidiči uškodit.

U dopravně – psychologického vyšetření nemají podvodníci šanci. Za prvé není nikdy vyšetření omezeno výhradně na tzv. „testování.“ Za druhé psycholog má k dispozici především standardizované a objektivní metody, které jsou normovány a obsahují škály spolehlivosti nebo tzv. lži skóre. Za třetí může psycholog použít projektivní testy, které řidič nemůže zkreslit a porovná je s výsledky dotazníkových technik.

Rozpory mezi výsledky metod projektivních a psychometrických ukáží, že řidič například v dotazníku neodpovídal pravdivě o **tom jaký ve skutečnosti je**, ale jaký by měl být nebo jaký by chtěl být. I rozborem anamnestických dat, řízeným rozhovorem a referencemi, které by měly ladit s výsledky metod, psycholog zjistí zda řidič přistupoval k vyšetření poctivě.

Má řidič právo znát výsledek vyšetření?

Řidič má právo být seznámen s výsledkem dopravně psychologického vyšetření, které by mělo být současně i **poradenstvím pro řidiče a také doporučením pro zaměstnavatele.** Odborný nikoliv tzv. úřední posudek, by měl obsahovat informace nejenom o pozitivních stránkách dopravního charakteru řidiče, ale také o **jeho nedostacích i o způsobech jak se s těmito nedostatky může řidič vypořádat a zda je schopen úspěšné kompenzace.**

Řidič se tedy může dožadovat vysvětlení důvodů omezení způsobilosti nebo nezpůsobilosti k řízení motorového vozidla. Ostatně to má být také záležitostí závěrečného rozhovoru.

Může řidič požadovat nahlédnout do výsledků testů?

Řidič nemá právo požadovat po dopravním psychologovi předvedení výsledků jednotlivých testů anebo chtít, aby mu byly testy předány. Ovšem je věcí psychologa, zda v závěrečném rozhovoru s řidičem upozorní na klady i na některé vážné nedostatky a ukáže v rámci poradenství v jakých oblastech má řidič problémy na které zkoušky upozornily a jak s problémy může řidič pracovat, aby se jich vyvaroval a prohloubil svoje sebepoznání.

Musí být vždy výsledek dopravně psychologického vyšetření předkládán řidiči formou posudku?

Jsou dopravní psychologové, kteří píšou podrobné posudky, jiní formulují posudky stručné a někteří se spokojí s černobílou verzí – **způsobilý – omezeně způsobilý – nezpůsobilý**. Obsah a forma posudku má odpovídat tomu, pro koho je posudek určen.

Jedná-li se o zprávu lékaři, měl by být posudek podrobnější s jasným doporučením, aby lékař mohl odpovědně rozhodovat. Pokud je zpráva (komentář psychologa) o výsledku psychologického vyšetření spolu s **tzv. posudkem** zaslána například odboru dopravy, pak má být velmi stručná, výstižná a srozumitelná, zbavená všech citlivých dat s tím, pro jaký druh dopravy – mezinárodní nebo vnitrostátní přeprava, přeprava nebezpečného nákladu, komunální doprava či osobní hromadná doprava – a pro jaký druh řidičského oprávnění - skupin C, C+E, D atd. – bylo vyšetření konáno.

Posudek určený řidiči nebo vedení firmy má stručně a srozumitelně popsat dopravní charakter a předpokládané chování řidiče. Současně má být, v souladu s prevencí bezpečnosti silničního provozu, doplněn poradenstvím pro řidiče a informací pro vedoucího, jemuž usnadní rozhodování při zařazení řidiče na pracovní pozici.

Zákon nestanoví termín platnosti výsledku, ale profesionální řidiči jsou povinni podrobit se dopravně psychologickému vyšetření v souladu se zákonem. Dopravní psycholog však má právo doporučit kontrolu a zkrátit tak platnost posudku.

Kontrola není dopravně psychologické vyšetření v celém rozsahu. Při kontrole se psycholog soustřeďuje, v zájmu prevence bezpečnosti dopravního provozu, na problematické složky osobnosti řidiče – schopnosti i vlastnosti.

Pokud je řidiči podle výsledků vyšetření přidělen v tzv. posudku kód 2 – způsobilý s podmínkou, pak psycholog podmínku popíše – například může jít o omezení formulované harmonizačními kódy nebo omezení způsobilosti na zkušební dobu například jednoho roku, dvou let apod.

U podniků ČSAD platila v minulosti lhůta pětiletá mezi konáním vyšetření. Psychika řidiče může doznat v průběhu několikaleté praxe určitých změn. Řidič, který byl například na počátku profesionální dráhy diagnostikován stupněm podprůměrným - 3 / 4 , může po pětileté bezúhonné praxi být hodnocen stupněm pozitivnějším – 3.

Kontrolní vyšetření si může vyžádat lékař, zaměstnavatel nebo sám řidič.

Co má řidič učinit není-li spokojen s výsledkem vyšetření?

V období socialismu kdy bylo dopravně psychologické vyšetření povinné jen pro řidiče národních podniků, se mohl „nezpůsobilý řidič“ odvolat k nadřízenému odbornému pracovišti všech tehdejších dopravních psychologů – Ústavu silniční a městské dopravy v Praze. To už dnes neplatí. **Posouzení výsledku vyšetření tzv. přezkum, si od roku 2016 může řidič vyžádat v souladu se zákonem u komise na ministerstvu dopravy.**

V sousedním Německu na to mají úřad, který přezkum povoluje a sám určuje supervizora – zkušeného dopravního psychologa s nejméně třicetiletou praxí. Řidiči již nemohou, tak jak činili dříve, řešit svůj neúspěch u jednoho psychologa návštěvou u jiného psychologa, protože je o nich **veden záznam o vyšetření na dopravním odboru!** I v tomto se musí řidič podřídit zákonnému ustanovení.

Povinností dopravních psychologů však je, zjistit před zahájením vyšetření, zda řidič již vyšetření absolvoval, kolikrát a s jakým výsledkem.

Když řidič nepřízná minulé vyšetření a později je jeho podvádění odhaleno, je povinností psychologa nové vyjádření odvolat, oznámit to praktickému lékaři a odboru dopravy.

Jak to, že může řidič dosáhnout u různých psychologů různých výsledků?

Dopravní psychologové by při vyšetření měli aplikovat jednotnou metodiku podloženou standardizovanou testovou baterií, takže u stejných testů předkládaných různými psychology by měl řidič dosáhnout stejných výsledků. **Nepatrné rozdíly v interpretaci výsledků se mohou někdy vyskytovat u psychologů s krátkou praxí v oboru, v porovnání s výsledky psychologů zkušených s letitou praxí.**

Někteří začínající dopravní psychologové, kteří se spoléhají na jednotnou univerzální testovou baterii vydanou v roce 2015 a mají za to, že je platná pro všechny druhy silniční dopravy se **mýlí, neboť každá doprava vyžaduje od řidiče jiné psychické nároky, tedy i jiné alternativní vyšetřovací postupy.**

Nestejnou psychickou zátěž prožívají řidiči komunální dopravy nebo v kamenolomu či na ranní přepravě mléka, jinou řidiči vnitrostátní nákladní dopravy, trolejbusů, tramvají, mezinárodní kamionové dopravy, autobusové linkové dopravy, nebo nepravidelné zájezdové autobusové dopravy atd. **Podle toho by se měla modifikovat i jednotná univerzální testová baterie, která má být vždy psychodiagnosticky zacílena na klíčové požadavky profese tak, aby výsledek vyšetření byl objektivní a spravedlivý, tedy ladil s praxí.** K tomu musí psycholog ovládat tzv. profesiogramy jednotlivých doprav a podle toho zúžit nebo rozšířit testovou baterii o techniky odpovídající **nárokům a zvláštnostem profese.**

Mnozí noví akreditovaní dopravní psychologové neuplatňují při vyšetření metodiku odpovídající potřebám jednotlivých doprav. **Neznají například speciální testovou baterii AO - 6 pro výběrové řízení na pozici řidiče autobusu a baterii MKD - 85 pro výběrové řízení na pozici řidiče mezinárodního kamionu, které jsou poněkud odlišné.**

Jiný je rovněž systém pro vyšetření žadatelů o vrácení řidičského oprávnění, **(nová metodika VB-11)** kde se psycholog musí věnovat především příčinám a nápravě selhání řidiče a odhalit případnou psychopatologii.

Vážným odborným pochybením je pokud dopravní psycholog – psycholožka – aplikují stejnou metodiku na nehomogenní skupinu řidičů - například sloučí řidiče profesionální a žadatele o vrácení ŘO. Žadatelé o vrácení řidičského oprávnění by měli být v zájmu objektivity a spravedlivého posouzení, vyšetřováni individuálně a testovou baterií zvlášť k tomu uzpůsobenou, standardizovanou a verifikovanou.

Nejsou-li zachovány při dopravně psychologickém vyšetření odborné standardy, může si řidič právem stěžovat a žádat o přezkumné řízení nebo požadovat vyšetření u zkušeného psychologa, který standardy garantuje.

Pokud akreditovaní dopravní psychologové poctivě respektují odborné zásady a uplatňují správnou metodiku včetně rozhovoru, anamnestických dotazníků a přístrojové techniky, pak by k výraznějším rozdílům ve výsledcích vyšetření řidičů nemělo docházet.

Odpořídál: PhDr. et Mgr. Karel Havlík, akreditovaný dopravní psycholog s praxí bezmála 45 let